

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

P. Storgaard Pedersen
Meddelelser om
Slægten Harpøth

99.9 Hs 78 p

MEDDELELSER OM
SLÆGTEN HARPØTH

UDARBEJDET AF

P. STORGAARD PEDERSEN

MED FLERE FAMILIEPORTRÆTTER I TEKSTEN

RINGKØBING • 1913
A. RASMUSSENS BOGTRYKKERI

MEDDELELSER OM
SLÆGTEN HARPØTH

UDARBEJDET AF

P. STORGAARD PEDERSEN

MED FLERE FAMILIEPORTRÆTTER I TEKSTEN

RINGKØBING • 1913

A. RASMUSSENS BOGTRYKKERI

En af de mest fremragende Købmandsslægter i Ringkøbing i Slutningen af det 18. og første Halvdel af det 19. Aarhundrede stammer fra Gaarden Harpøth i Nees Sogn. Harpøth var for 200 Aar siden en almindelig Bondegård, der laa som Fæstegods under Herregaarden Bækmark i Flynder Sogn. Fæstebonden hed da *Peder Christensen*, og ifølge en gammel Familietradition var han født paa Mors ved Aaret 1666. I Henhold til nogle Optegnelser i en gammel Familiebibel skal han have ført Tilnavnet Skøt — formodentlig den jyske Form af Skytte —, men i en Skatteliste fra 1702 skrives blot Peder Christensen. Han døde omtrent ved nævnte Aar, og Enken havde Gaarden i Fæste, indtil Sønnen *Christen Pedersen* afløste hende. Han blev 1714 den 16. December trolovet med Pigen *Johanne Gregersdatter* fra Sandmandsgaard i Bøvling. Deres Vielse fandt Sted den 10. Februar 1715.

Af deres Børn er *Johanne Christensen* død ugift paa Harpøth 1738, medens Sønnen Peder Christensen, der blev født 28. September 1717, efter Faderens Død 1743 overtog Fødegården i Fæste. Da denne *Peder Harpøth* var en Snes Aar gammel, gik der en stærk religiøs Vækkelse gennem flere vestjyske Sogne. Pietistisk var denne Vækkelse i sin Oprindelse, men siden mod-

tog den særlig sin aandelige Støtte fra Brødremenigheden i Christiansfeldt. En Tid havde Brødremenigheden i Nees Sogn en Kreds af 100 vakte, og Familien i Harpøth sluttede sig ogsaa dertil. I Ulfborg Sogn havde Brødremenigheden ligeledes nogen Tilslutning; en af de mest ansete blandt Brødrene var Fæstebonden paa Nørtang Laurs Christensen, fra hvem den senere saa kendte og dygtige Slægt Tang stammer.

Mellem Familierne i Harpøth og paa Nørtang var der i mange Aar en ret livlig Forbindelse, og 1752 blev Laurs Tangs ældste Datter *Anna* gift med Peder Christensen Harpøth. Dette Ægtepar, der begyndte deres Samliv som Fæstebønder, havde en ualmindelig Lykke og Velsignelse med sig, saa de i mange Aar kom til at sidde som Godsejerfolk paa Herregaarden Ulfund i Nees Sogn. Denne Gaard havde da 28 Tdr. Hartkorn Hovedgaardstakst, og dertil hørte 215 Tdr. Hartkorn Bøndergods, som laa spredt i de omliggende Sogne. Ejeren Christen Linde satte 1761 baade Hovedgaard og Gods til Auktion, og ved denne Lejlighed købtes det af ovennævnte Fæstebonde Peder Christensen Harpøth for 16,500 Rdlr. Han maa selv have været en efter den Tids Forhold velhavende Mand, og han har sagtens faaet god Støtte fra sin Hustrus Slægt, for at han kunde blive i Stand til i denne Fæstebøndernes ulykkeligste Tid at hæve sig saa langt over sin Stand.

Hovedbygningen paa Ulfund opbyggede han efter en Ildsvaade 1772, og paa den nye Bygning satte han sit og sin Hustrus Navnetræk. Peder Harpøth vedblev ogsaa som Godsejer at staa i levende Forbindelse med Brødremenigheden, hvis Udsendinge boede hos ham, naar de kom til Nees Sogn, og saa vidt man kan skønne, har han i sin Kreds været Leder for sine Trosfæller; men for øvrigt hørte Sognepræsten i Møborg

og Nees Sogne Frederik Lyngby ogsaa til Brødremenigheden. Samme Præst virkede her fra 1776—92, og efter hans Bortrejse synes den stærke Vækkelse at være gaaet ind i mere rolige og derfor mindre mærkbare Spor.

Peder Harpøth og Hustru havde 8 Børn, hvoraf de 4 ældste var født paa Harpøthgaarden, de 4 yngste paa Ulfsumd:

1. *Christen Harpøth*, f. 27. September 1753.
2. *Laurids Harpøth*, f. 9. Oktober 1755.
3. *Jens Harpøth*, f. (Skærtorsdag) 23. Marts 1758.
4. *Søren Harpøth*, f. 31. Maj 1760, død 11 Uger gl.
5. *Søren Harpøth*, f. 11. September 1761.
6. *Johanne Marie Harpøth*, f. 7. Maj 1764.
7. *Mads Harpøth*, f. 6. Aug. 1767, død 11. Aug. s. A.
8. *Christian Harpøth*, f. 9. Marts 1772.

Peder Harpøth døde paa Ulfsumd 20. Juni 1778, og Enken Anne Tang afstod kort efter Gaard og Gods til deres ældste Søn Christen. Hun var en from Kvinde og følte sig stadig hendragen til Brødremenigheden. Hos den ønskede hun at henleve sine sidste Dage, hvorfor hun 1781 drog til Christiansfeld. To af Børnene, den næstældste Søn Laurids og Datteren Johanne Marie, fulgte med hende.* Her henlevede hun en lykkelig Alderdom.

En Slægtning af hende skrev 1804 til Sønnen Søren Harpøth i Ringkøbing et Brev, hvori det hed: „Din kære Moder har det endnu paa samme Maade, som jeg omtalte i mit forrige Brev, saa jeg finder det ikke nødvendigt at meddele videre derom. Hun befinder sig jævnt godt, men har stadig Hoste; hun har dog siddet ude i Haven, naar det var godt, varmt Vejr, og det har haft heldig Indflydelse, og som Tiden gaar, kan

* Se ogsaa Kirkehistoriske Samlinger 1901, S. 523.

hun være mere i det frie. Jeg har talt med hende om hendes kære Børn, og om hun ønskede, de skulde besøge hende. Hun svarede, at naar I havde Lejlighed dertil og kunde faa godt Vejr til Rejsen, saa vilde I være velkomne. Du kunde gerne skrive til hende, det vilde hun have Glæde af. Endskønt hun hver Dag er oven Senge og sover godt om Natten, har Alderen jo medført adskillige Svagheder; dog ser det for Tiden ikke ud til, at hun saa snart skal kaldes hjem. Dog Liv og Død raader jo den kære Gud for. . . . Din kære Moder har bedt mig sende en ret hjærtelig Hilsen til alle hendes kære Børn.“

Før hendes Død i Aaret 1808 lod hun efter Brødre-menighedens Skik sin Livsførelse opskrive, og efter hendes Død føjedes saa et lille Tillæg til om hendes sidste Sygdom og Jordefærd.* Blandt Sønnen Søren Harpøths efterladte Papirer findes hendes sidste Optegnelser, som de her gengives:

Vores paa den 3. Maj 1808 salig fuldendte Enkesøster Anna Harpyth, født Tang, har efterladt følgende skriftlige Efterretning om hendes Levnetsgang:

Jeg er født den 12. August 1733 i Uldborg i Jylland. Af mine kære Forældre var jeg ligesom alle mine Søskende opofret til Herren, men jeg gik i mine Børneaar temmelig ligegyldig hen uden at tænke meget over mig selv. Hovmodigheden rejste sig betids hos mig, og jeg tænkte kuns altid derpaa, hvorledes jeg kunde gefalde andre Mennesker, jeg blev endog vred, naar min kære Fader talede alvorlig derfor med mig.

I mit 19. Aar blev mig Giftermaal foreslaget med min salige Mand Peder Harpyth; jeg bad Frelseren, at

* Anne Tang Harpøth ligger jordet paa den smukke og ejendommelige Kirkegaard i Christiansfeld (Gottes Acker), hvor hendes Grav endnu ses.

han vilde kundgøre mig, om det monne være hans Vilje; og efterdi han havde gjort mig dette klart, gjorde jeg det i Tiltro til ham. Vi førte et fornøjet Ægteskab tilsammen, jeg havde ikke alene en kær Mand, men ogsaa en tro Fader i ham, ogsaa i min indvortes Gang var han mig — ved sin barnlige Fortrolighed til Frelseren — til Velsignelse.

Vores Ægteskab var velsignet med 7 Sønner og 1 Datter. 2 Sønner er gaaet hjem i deres Børnkaar og 1 som voksen. Jeg har straks ved Fødselen overgivet alle mine Børn med inderlig Bøn til deres Gud og Skaaber til hans Ejendom, jeg haaber ogsaa at see dem alle igen for Lammets Trone.

I Aaret 1778 gefaldt det Frelseren at tage min kære Mand til sig; dette var et stort Tab for mig; i 25 Aar havde vi delt Glæde og Sorg med hverandre, og nu var han berøvet mig. Jeg overgav mig under disse Omstændigheder paany til Frelseren og bad ham, at han vilde ved sin Nærværelse erstatte mig alle Ting og træde i Faders Sted hos mine Børn. Jeg satte min hele Tillid til ham og var ret fornøjet i min Enkestand, især var det mig til Velsignelse og Opmuntring, naar Menighedssøskende besøgte mig.

I Aaret 1781 holdt jeg an om Tilladelse til at komme til Menigheden i Christiansfeld, og dette mit Ønske blev endnu opfyldt samme Aar. Nu laa det mig ret paa Sinde, at Hensigten, hvorfor Frelseren havde skænket mig denne Naade, maatte blive ganske opnaaet med mig.

Den 7. Juni 1781 ankom jeg hertil, den 25. August samme Aar blev jeg optaget i Menigheden; dette beskæmmede mig meget, og jeg var inderlig vel til Mode derved. Jeg erindrer mig endnu tidt derpaa til Velsignelse for mit Hjærte.

Den 30. November samme Aar havde jeg den Naade første Gang at nyde den hellige Nadvere med Menigheden. Naar jeg tænker tilbage paa min Gang igennem denne Jammerdal, saa er det mig saaledes:

Om jeg ej havde dig,
 du min Udvalgte,
 og om dit Blod ej for mig
 Synder talte,
 hvor skulde jeg,
 den usleste blandt svage,
 min Tilflugt tage.

Hvorledes har jeg at skamme mig over min svage Tiltro til Frelseren ved saa mangfoldige Prøver af hans Trofasthed. Min Bøn til ham er: Bered du mig, som du vil have mig, det ved du, jeg haver grædt efter din Naade.

Saa vidt gaar den salige Søsters egenhændige Efterretning.

Hun havde den Hensigt bestandig for Øjne, hvorfor hun var kommen til Brødremenigheden — nemlig at tilbringe hendes Dage uforstyrret i hendes Forløser Samfund, og da hun især i de sidste Aaringer formedelst adskillige Sygdomme var saaledes bleven svækket, at hun ikke mere kunde bivaane de almindelige Opbyggelser til hendes Troes Styrkelse, saa erstattede den flittige Læsning eller Forelæsning af den hellige Skrift hende dette Forlis. Hun tog sig sine egne Fejl saa nøje, at man tidt maatte erindre hende paa Jesu umaadelige Kærlighed og trøste hende med de Ord: Naar I dømmes eder selv, saa blive I ikke fordømte; især da hendes legemlige Svaghed havde stor Indflydelse paa hendes Gemyt. Desto taknemligere var hun for hvert et Naadeblik af hendes kære Frelser, og saaledes gik hun i Ydmyghed og Aands Nedrighed hendes stille

Gang, indtil hendes salige Ende. Derved nød hun almindelig Kærlighed og Deltagelse ved hendes langvarige Lidelser. Den 28. April bekom hun endnu til sine gigtiske Tilfælde, hvoraf hun siden nogle Aar var stiv i Lemmerne og Benene, en heftig Hoste, som lod formode en hastig Udtæring, dog holdt hun sig som sædvanlig oven Senge og bar ogsaa dette som alt forhen-gaaende med stor Taalmodighed.

Ligesom hun altid var meget taknemmelig for hvert Bevis paa Kærlighed og Venskab, saa var hun dette især imod hendes Opvarterske, hvilken i de sidste Aar med megen Troskab havde plejet hende ved Dag og Nat. Den sidste Nat af hendes Liv hørte denne hende inderlig bede til hendes Gud og Frelser, at han af Naade vilde forlade hende alt, hvormed hun havde bedrøvet ham i hendes lange Liv, og at han — for hans bitre Lidelsers og Døds Skyld, hvilken han ogsaa havde udstaaet for hende, og hvorved han havde forsonet hende med sig og sin himmelske Fader — vilde antage hende evig til Naade.

Sidenefter var hun ret fornøjet og trøstet, foranstaltede Dagen derpaa endnu adskilligt, som betraf hendes Begravelse, men det faldt hverken hende eller os ind, at hendes Endeligt var saa nær, indtil der om Aftenen indfandt sig et let Stikflod*, hvorved hun Kl. 11 henvsov meget rolig og stille, efterat Herrens og Menighedens Velsignelse var hende meddelt under en salig Følelse af Guds Fred. Hendes Alder har hun bragt paa 74 Aar 9 Maaneder og 28 Dage.

Af hendes 4 Sønner, hvoraf 3 er gifte, og eneste Datter, som er gift med Broder Amtrup — en Medlem af Unitets Ældste-Conferentsen — har hun oplevet 13 Børnebørn.

* kvælende Hosteanfald.

CHRISTEN HARPØTH

Christen Harpøth blev altsaa Godsejer paa Ulfsumd efter Faderens Død. I sin Barndom havde han faaet en udmærket Skolegang, idet der blev holdt en dygtig Huslærer paa Gaarden til ham og hans yngre Brødre. Det var Tanken, at Christen Harpøth og Broderen Laurids skulde være Præster, hvorfor de begge forberedtes i Hjemmet til Studentereksamen, som de ogsaa tog i København 1772; men medens den yngre af Brødrene fortsatte sin Læsning, fik Christen Lov til at følge sin Lyst og blive ved Landvæsenet. Et Par Aar efter, at hans Moder var rejst til Christiansfeld, blev Christen Harpøth den 29. November 1784 gift med *Kirsten Jørgensdatter*, der var født i Sundgaard i Nees Sogn og opdraget paa Ulfsumd. Endskønt han maatte udbetale ikke saa ringe Summer efter Tidens Lejlighed til sin Moder og Søskende, vedblev der dog i flere Aar at være jævn Velstand hos Familien paa Ulfsumd, og Chr. Harpøth skriver senere, at han i de første Aar, han ejede Gaarden, ofte forstrakte sine Brødre, der var Købmænd i Ringkøbing, med større og mindre Laan uden at fordr mindste Rente af dem. En af Christen Harpøths Slægt har skrevet saaledes om ham: „Endskønt han var Godsejer, levede han dog i jævn Tarvelighed; han var som sine Forældre en gudfrygtig Mand, der hver Dag holdt Husandagt med sin Husstand. Han var en Del tungsindig, som ikke saa faa af Slægten har været.“ Det var forøvrigt et ret fremtrædende Træk hos dem, der sluttede sig til Brødremenigheden, at der kunde være noget tungsindigt over dem. Undertiden kunde deres Troesglæde ytre sig stærkt og kraftigt, men til andre Tider kunde de føle sig saa syndetyngede, at de maatte gennemkæmpe svære aandelige Kampe.

Under de vanskelige Pengeforhold i Tiden efter 1814, da Ejendommenes Værdi gik ned til næsten ingen Ting, blev der tillige økonomiske Besværligheder for Familien paa Ulfesund, og det har naturligvis ogsaa tyngt paa Sindet, da tilmed Alderdomsskrøbeligheder samtidig indfandt sig hos begge Ægtefolkene.

Et Par Breve, som her meddeles, giver et Indblik i Familiens Forhold og i Tidens ulykkelige Finansvæsen.

Brev af 8. April [Langfredag] 1814 fra Chr. Harpøth til Broderen Søren:

Kære Broder!

Ved Lejlighed med Jakob Aggergaard med Broder Jens's gl. hvide Hoppe skrives disse Linier. Mange broderlige Tak for dine nylige og sidste Breve, ligesaa Tak for den beviste Copie, give Gud denne sidste ikke skulde have frygtelige Følger!!! Vidste jeg, du vilde have den igen, sendte jeg den nu. — Nej, Broder! mit Havre har Creatureerne fortæret i Vinter paa Sæden nær, og dette er for ringe og sløset til min egen Sæd, altsaa mindre dig tjenlig. Jeg betingede en Snes Tønder forleden fra Nør-Eggen paa ubestemt Pris, vil vel næppe faaes for 30 Rdlr. Tønden. Denne, nemlig Havren, er nu saa vel som Rug og Byg i den senere Tid snarere stegen end falden. Jeg havde tænkt, Havren skulde have gaaet i en 20 Rdlr. Td.; men dette vil vist i det nærmende Foraar fejle.

Dine brune Hopper ere, synes mig, for kostbare til Stykheste*, saadanne forlanges vel just heller ikke, synes mig. Nej, jeg har ingen Bæst at undvære nu, Arbejdet staar for; hvorledes man hellers skal komme igennem med dette og meget andet, ved Gud. Udsigterne synes mig ere ikke saa ønskelige, men dette raader den ene gode, almægtige Gud for. Vi kan kun bede om hans Bevarelse, og dertil ere vi for ringe og efterladne.

* Stykheste bruges ved Artilleriet til at trække Kanoner, Krudtvogne o. s. v.

Mine Stude har jeg ikke solgt, forstaar næppe heller at gøre det; nu i nogen Tid synes Hyppigheden dernede ligesom at aftage. Ved Holstebro Paaske-Marked var der nok 3—4 Studehandlere om at fornemme mine Priser. Jeg tænkte at faa for mine, som Christen Wolder paa Nør Holmgaard for hans, 56 Rdlr. Sølv Parret for de halve og 1400 Rdlr. Sedler for de halve; men dette syntes de ikke om. En 1000 Rdlr. Parret, halv Sølv og halv Sedler, mente de; jeg syntes, det var for lidt. Dog hvem ved det før bagefter, hvad der er det rette. Som du skriver, ikke at sælge er galt, at faa mindre Stude og magre for samme Penge eller endog lægge til, som saa tidt sker. Penge vil nok blive knappere end før, saa synes jeg, det ser ud for mig. Jeg ved ikke, om jeg kan spare dig for det, jeg har tilgode hos dig for Skyldsmørret, dog der er jo slemt ædt af den Sum. Det var jo godt nok og næsten efter det gamle med Nør Vosborg Staldstudes Salg, 1800 Rdlr. pr. Par i Sedler, det er jo vel en 72 Rdlr. Sølv pr. Par, gammel Pris omtrent. Hvorledes nu de holstenske Foraarsmarkeder vil blive. Mon Buch, der jo indflaader og fik Kødleverancen i Hyhnhof, vil have dem slagtet? Den, der intet vover, vinder ikke, men taber da heller ikke. Hvem der kun i de sidste Tider havde haft Courage til at handle og vove. Jeg hilser kærlig og ønsker din Datter Anna megen Lykke og Bevarelse til hendes forestaaende Rejse.

Vor Præst er daarlig og syg af sin sædvanlige Svaghed og holder Sengen.* Gammel Hr. Fuglede er nylig død af Afmagt og Alder, han har ret længe været daarlig, og nu naaede han Punktummet.**

I mangler en Præst, og vi faar ham til Amtsprovst.*** Immer Forandringer i dette nuværende, og især har de

* Christen Christensen, Præst i Møborg-Nees fra 1792—1821 var i flere Aar sygelig og tungsindig, tilsidst næsten sindssyg.

** Hans Fuglede blev 1789 Sognepræst for Bøvling og Flynder; han døde 19. April 1814.

*** Sognepræsten i Ringkøbing J. N. Tilemann var 11. Marts 1814 forflyttet til Lemvig. Hans Eftermand Dr. phil. Peter Nicolai Frost fik Præsteembedet 5. September s. A., men Amtsprovst blev han dog først 1820.

senere Aaringer været rige deri. En velsignet og glædelig Paaske ønsker jeg dig. Langfredag Aften (Groszer Sabbath). Gud hjælp! her har næsten hele Dagen været Uro og saa et fremmed Menneske efter et andet. Vær alle sammen saa broderlig og kærlig hilset af

C. Harpøth.

Paa din Nota med Gross anfører du $\frac{1}{2}$ Pd. blank Sukker for 10 Rdlr. I Holstebro begerte de kun 9, og maaske det kunde købes for 8. Det er saa nemt at tage det hos dig, naar der kommer Bud, da jeg har de Smørpenge tilgode hos dig; men derfor skulde jeg da vel ikke give mere. Du bliver vel ikke vred med Sandhed. Vrede kan komme, men maa igen fare. Lev med alle dine vel, Broder!

Christen Harpøth til Proprietær A. E. Tang, Nørre Vosborg:

Ulv sund, Fredagen den 4. Juli Aar 1828.

Bedste Hr. Ven!

Dette Aars 1828 Juni Snapstings Penge-Termin er nu allerede nylig indløbet. Og De har endnu ingen Renter faaet af mig, hvorfor jeg skyldigst og ærbødigst beder Dem om Tilgivelse for Udeblivelsen og Henstanden dermed.

Hermed følger dette Aars Rente af den gamle Sølv-Obligation — 1000 Specier — 4 pr. Cent aarlig er 40 Spec., som jeg beder De ville behage at afskrive og forqvitere paa Obligationen, og tillige, som forhen, give mig et lille aparte Beviis derfor.

Renten dette Aar af den nye Sedel-Obligation — stor 2000 Rigsbankdal.-Sedler — og 4 pr. Cent aarl., — har jeg endnu ikke, da de alle ere medgaaet for mig til første (dette Aar) halve Aars Kgl. Skatter til Amtstuen. Af disse Skatter staar endnu en Deel ubetalte hos Bønderne, hvoraf jeg venter nogle skulle komme (Sedler) med det første. Desaaarsag bad jeg ærbødigst om nogen Dilation med disse Renters Betaling. A propos! Jeg ejer nu kuns 15 Rbdlr. Sedler.

Oprigtig og fortjent Tak siger begge vi to gamle, skrøbelige Dem, at De vilde bæere os med Deres sidste kære-kære-givne Besøg, saa kort den var, saa kær og fornøjelig var den virkelig i Sandhed os begge.

Med Højagtelse og Hilsen for Deres Moder Bispinden, Dem selv og hele Familien er stedse min gamle Kone og

Deres ærbødige

C. Harpøth.

Kom De vel fra Holstensk Studehandel dette Foraar med Betalingen af Deres Købere, den Handel var jo daarlig i Aar? Lev alle vel!

Det var et langt og paa Omskiftelser rigt Tidsrum, det gamle Ægtepar paa Ulfsum kunde se tilbage paa. De sad som rige Godsejerfolk paa Ulfsum, da Bondefrigørelsen blev gennemført 1788, og 30 Aar senere oplevede de den store Landbrugskrise, der kom med en saadan Voldsomhed, at den godt kunde tage Modet fra de mest fortrøstningsfulde. Ejendomspriserne sank saa stærkt, at der somme Tider ikke blev budt Penge paa de Gaarde, der var til Fals.* De store Gaarde, hvorpaa der var Gæld før Landbrugskrisen, blev flere Steder overtaget af Staten for Skatterestancer. Ikke mindre end fire Hovedgaarde her i Ringkøbing Amt maatte Staten overtage. Under saadanne Forhold var det ikke underligt, om et Par gamle Folk, der i deres Ungdom havde kendt bedre Tider, var nær ved at tabe Modet.

Der er ingen Tvivl om, at den gennem Slægten nedarvede Gudsfrygt har ydet dem den bedste Støtte mod Tidernes Tryk og mod de Byrder, Alderdommen førte med sig. Der findes endnu hos Slægten et gammelt,

* Se Halds økonomiske Beskrivelse af Ringkøbing Amt 1830, S. 243 ff.

storstilet Eksemplar af Kingos Salmebog, som Christen Harpøth har købt til sin Hustru under hendes sidste Sygeleje.

Han har deri bl. a. skrevet:

„Bogen købt til min salig Kone, som fik den i hendes Sygdom, hvoraf hun døde den 4. Februar 1829, gammel 74 Aar, 7. paa 8. Maaned ongefær til. Barnefødt den 14. Juni Aar 1754 i Sundgaard i Nees, var den yngste af 3 Søstre og uden Brødre. Min salig Kones Navn var Kirsten Jørgensdatter. Hendes Faders Navn Jørgen Jenses Søn, barnefødt i Nør Graakjær. Hendes Moders Navn Kirsten Lauesdatter, barnefødt i Prangsboel, alle Steder i Nees Sogn. Dette her indskrevet den 4. Maj 1829 af den sørgende og bedrøvede Enkemand paa Ulvsund Christen Pedersen Harpøth.“

Kun godt et halvt Aar overlevede Chr. Harpøth sin Hustru. Deres Grav paa Nees Kirkegaard dækkes af en stor Sten med følgende Indskrift:

„Her i Graven til Forkrænkelighed men og til frydefuld Opstandelse hviler her under *Chresten Pedersen Harpøth* til Uldsund, født i Harpøth i Nees Sogn den 27. September 1753, død paa Uldsund den 4. Novbr. 1829. Alder 76 Aar 4 Uger og 8 Dage. Du var tro i det mindre, nu skal desmere vorde dig betroet. Gak ind til din Herres Glæde at arve Livets Trone. *Kirstine Jørgensdatter* til Uldsund, født i Sundgaard i Nees Sogn den 14. Juni 1754, død paa Uldsund den 4. Februar 1829. Hendes Alder 74 Aar 7 Maaneder og 4 Dage. Arbejdsomhed og Hjælpsomhed mod den Fattige gav dit Liv Ære. Religion, Tro, Haab og Bestandighed gav din Død Sejr. Disse tvende Fædre levede i Ægteskab sammen paa bemeldte Uldsund fra 1783 til 1829, og i denne deres kærlige Ægteskab avlede de tvende Døtre, som sørgelig begræde Savnet af deres hedengangne Forældre.

De Retfærdiges Død fuldendes i Fred,
Rigt belønne dem Gud i Evlighed.*

Ess. 32, 17.

Den ældste af de to ovennævnte Døtre, *Hanne Harpøth*, var født 15. Januar 1788, og 2. Maj 1812 ægtede hun *Niels Sørensen Zilstorff*. Deres Børn var:

1. *Laurentia Zilstorff*, f. 13. Februar 1813, gift med Søren Poulsgaard i Vem.

2. *Kirstine Zilstorff*, f. 9. Septbr. 1816, gift med Folketingsmand C. P. Aaberg.

3. *Søren Zilstorff*, f. i Agergaard i Bøvling 1. Septbr. 1820, gift med Trine Harpøth, boende i Gaarden Nørager, som han havde arvet efter sin Fader.

4. *Kristine Zilstorff*, f. 28. Septbr. 1828, gift med Jesper Jespersen, der først var Gaardmand i Nederby i Trans og senere Fyrassistent paa Bovbjerg. Deres Børn fører Familienavnet Nederby.

Christen Harpøths yngste Datter *Anne Kirstine* var født 21. Januar 1785, og 22. Juli 1814 ægtede hun Møller *Niels Christian Frederiksen Thorning* af Tvis Mølle. Der findes endnu bevaret en Del af *Anne Kirstine Thornings* Brevveksling, og man faar

deraf det Indtryk, at hun havde arvet Slægtens gode Egenskaber. Den gamle, barnlig-fromme Retroenhed giver sig Udtryk i hendes Breve, men ogsaa tillige noget tungsindigt, som maaske til Dels stammede fra legemlig Svaghed.

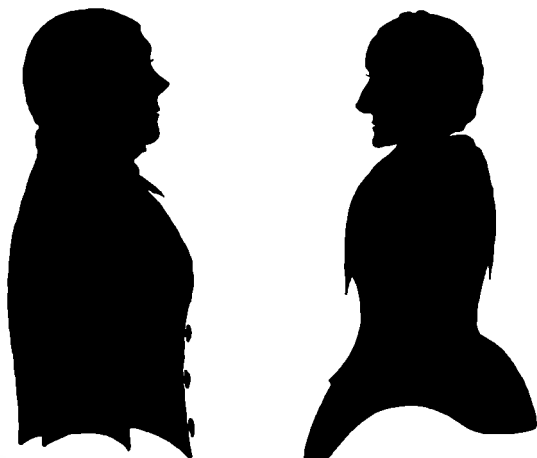
Kun faa Aar boede N. C. Thorning og Hustru i Tvis. De flyttede vistnok 1816 til Hjerm og boede der i Gaarden Tidensminde.

HANNE HARPØTH,
g. m. Zilstorff

Af deres Børn var *Kirstine Sundgaard Thorning* født 19. April 1816, *Karen Marie Thorning* født 1819 og en Søn, *Christen Harpøth Thorning*, født 4. Januar 1825; sidstnævnte boede i mange Aar i Tim Mølle og døde i Tim den 3. Maj 1908.

Da gamle Christen Harpøth døde paa Ulfund, var der ikke Udsigter til, at nogen af Svigersønnerne kunde overtage Gaard og Gods under de vanskelige Penge-

JESPER JESPERSEN NEDERBY KRISTINE ZILSTORFF NEDERBY

forhold. Døtrene henvendte sig da til deres Farbroder, Kobmand Jens Harpøth i Ringkøbing, om han ikke vilde overtage Godset, saa det kunde blive i Familien. Han rejste derpaa til Ulfund, og efter sin Hjemkomst skrev han følgende Brev:

Ringkøbing, den 21. Decbr. 1829.

Kiære Anne Kierstine!

Min Rejse skadede mig slet intet, gavnede eder ej heller, som jeg gerne havde villet. Jeg ønskede for 50 Aar siden, som du nu nævner, at besidde min fædrene Boe, men det skulde ikke være saa — Gud den kiær-

ligste Fader gav mig i ald mag det, jeg behøvede fuldt op. Nu vilde den i min Alder forstyrre min Ro for øvrige Levetid.

Kan du og din Søster — lige kiære Børn af din Fader og lige afholdt af mig — eenes om en ligelig Taxt paa Gaard, Nøragger, Kirke og usælgeligt Gods og Bohave, da godt; men denne Taxt er bedst at udfinde ved Auction, som dog vil til paa den Deel, ingen af jer har behov, saa kunde Opraab af Gaard og Gods m. m. skee uden stor Bekostning, og kan i lade være at aprobe, hvad i selv vil beholde, og Budet være Taxt imellem eder selv. Har jeg Ejendom, saa har jeg Hus og Føde med Arbejde, Besvær, Skat og Lønne; er jeg sat for haardt og kan ej styre og udrede [dem], maatte man hellere have taget Penge for sin Part og rolig tære Renten. Rentetagen har ogsaa sine Vanskeligheder. Pantet kan blive ringere ved Pengeforandring, Paalæg, Inddrivbekostning o. s. v., Exempler nok har jeg for Renterne som paa Jordbrugere.

Hvor jeg finder mit Brød bedst, der har jeg den Fædreboe, som nytter mig, ihvem der og boede får mig.

Sillesdorf skulde have beholdt Frøstesgaard for 900 Rdlr.; han kunde have solgt det, den var for stor, og havt Resten for intet. Man forlanger det dobbelte for langt mindre Gaard her omkring. Skynd med at faa Gaarden i Avisen, ellers kommer ingen, og intet bydes. Foraaret er nær for Haanden, og hvem skal ellers drive Gaarden til Foraaret.

Kan Thorning staa den Taalmodighedsprøve til at vinde godt Udfald af hans Affære, saa kan han vel faa det i Besiddelse, han ønsker; men kan han saa beholde det? Ved han ikke ret Rede paa, hvad der skyldes, maatte bekostes Proklama.

Hvad dig er beskikket af Gud, faar du; træng dig ikke i det, du maaske er tillagt. Vær rolig Tilskuer paa Guds Gerning. Hvad han vil have frem, kan ingen forholde. Vel dennem ham elske og frygte.

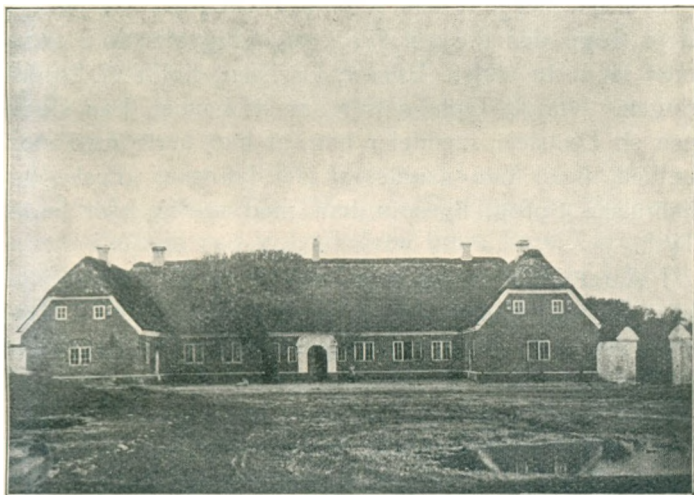
Jens Harpøth.

Til

Madame Thorning paa Ulsund.

Ulf sund blev kort efter solgt, efter at Bøndergodset var afhændet til Fæsterne. Gaarden Nøramer, der havde 10 Tdr. Hartkorn og laa under Hovedgaardens Takst, beholdt Zilstorff, mens selve Hovedgaarden med sine 17 Tdr. Hartkorn solgtes til Poul Ulrik Lind, der var Præstesøn fra Hygum.

Chr. Harpøth havde i sine sidste Leveaar opbygget

Hovedbygningen af Ulf sund i Harpøths Tid. Til højre ses Indgangen til Haven. For nogle Aar siden brændte Gaarden, ogsaa det store Lindetræ til venstre for Hovedindgangen. Den ny Hovedbygning er opført paa den gamles Plads. Billedet tilhører Adjunkt Hans Lind, Randers.

en Del af Laden paa Ulf sund og derpaa ladet sætte følgende Vers, hvis sidste Del altsaa ikke opfyldtes:

Som Kæmpeværk det Ben er stærk;
 hvis Ilden dig ej skader,
 du vistnok staar i Hundred Aar
 og er endnu en Lade.
 Af Aks og Foer og hvad som groer
 i Marken rundt herude,
 ved Forsynshaand du gemme kan
 og fede mange Stude.

Guds Forsyn styr, at samme Byrd,
 som er i Dag din Herre,
 maa blive ved fra Led til Led
 i Hundred Aar at være.

LAURIDS HARPØTH

Laurids Harpøth var født paa Gaarden Harpøth i Nees Sogn den 9. Juni 1755, og tidlig blev han sammen med sin ældste Broder, Christen, holdt til Studeringen. I nogle Optegnelser om sit Levnet, han skrev paa sit Dødsleje, meddeler han, at han lærte med stor Lethed, hvad han skulde, af det latinske, græske og hebraiske Sprog, ligesom han med særlig Lyst lærte Tysk.

I Aaret 1772 rejste begge Brødrene til København, hvor de tog Studentereksamen paa Universitetet. Derefter søgte de tilbage til Hjemmet, som de efter en besværlig og farefuld Sørejse naaede 19. Septbr.

Efter nogen Læsning i Hjemmet hørte han 1773 Forelæsninger i København og tog samme Aar Eksamen philosophicum. Da han nu skulde tage fat paa det theologiske Studium, kom han til at tvivle om, hvorvidt han ejede de rette Hjertets Egenskaber for Gerningen. I Marts 1775 kom Brødremenighedens Udsending Jacobsen fra Herrnhut til Nees Sogn. Hans levende Forkyndelse gjorde et saadant Indtryk paa den unge Laurids Harpøth, at han — som han selv skriver — „blev saa rystet, at han overgav sig til Frelseren.“ Han regnede den 4. Marts 1775 for sin Omvendelsesdag. I den følgende Tid havde han stor Glæde af at høre Broder Jacobsen og leve sammen med ham, hvorefter han samme Aar søgte til Christiansfeld, hvor han med Glæde deltog i Brødrenes Forsamlinger. Da der sam-

tidig kom en ny Præst Frederik Lyngby til Møborg og Nees Sogne, opfordrede denne Laurids Harpøth til at prædike for sig, og dette skete to Gange i 1777.

Indtil 1778 var han Lærer hjemme for sine yngre Søsken og forberedte sig til Embedseksamen. Da hans Fader dette Aar døde, og hans ældre Broder overtog Gaard og Gods, drog han 1781 med sin Moder og Søster til Christiansfeld, hvor han 6. Maj 1781 optoges i Brødremenigheden. Han blev nu Lærer ved Menighedens Børneskole, endskønt han følte, at han ikke havde „den rette Dygtighed til dette ellers saa saalige Arbejde“.

Den 21. August 1794 blev han Lærer ved Brødremenighedens Skole for Drengene i Sarepta,* en By langt inde i Rusland ved Volgaflodens højre Bred. Her virkede Laurids Harpøth med Dygtighed, til han i Efteraaret 1796 fik en ondartet Nervefeber, der holdt ham paa Sygesengen hele den følgende Vinter, saa han tæredes hen og forberedte sig til Døden. Den 21. April 1797 sad Venner ved hans Leje og sang Brødremenighedens Hjemfærdssalme for ham. Han bad dem gentage Sangen, hvorefter han sagde: „Jeg er allerede i Evigheden, fordi jeg hører min Frelser til.“

Paa Spørgsmaalet, om han ønskede at blive velsignet til sin Hjemrejse, svarede han ja, og Herrens Velsignelse blev ham da tildelt. Han var da glad og tilfreds, og en Time efter sov han stille hen. Hans Levnedsløb havde varet 41 Aar 10 Maaneder og 12 Dage.**

* Der findes endnu flere tyske Skoler i Byen, som vist alle stammer fra Brødremenighedens Virksomhed.

** Foranstaaende er et Uddrag af nogle paa tysk affattede Meddelelser, der efter Brødremenighedens Sædvane optegnedes, naar et af dens Medlemmer døde. Det tyske Haandskrift findes blandt Søren Harpøths efterladte Papirer hos Gaardmand Iver Harpøth, Brogaard ved Ringkøbing.

JENS HARPØTH

I Slutningen af det 18. Aarhundrede havde Ringkøbing en Del Søhandel, idet Nymindegab den Gang kunde gennemsejles af mindre Skibe. Købmændene i Byen ejede selv de fleste Skibe, som sejlede hertil, og de drev især Handel paa Norge, hvortil der førtes Korn og Fedevarer, og hvorfra der hentedes Jern, Tjære og Tømmer. Skibene fra Ringkøbing gik dog heller ikke saa sjeldent til tyske og hollandske Havne.

Jens Harpøth kom efter sin Konfirmation til Ringkøbing, hvor han skulde uddannes til Handelen hos sin Morbroder, Købmand Peder Tang, der paa den Tid drev en stor Forretning og havde flere Skibe paa Søen.

Allerede under sin Læretid gjorde Jens Harpøth sig bemærket ved sine forunderlige Paafund. Der var strandet et Skib med en kostbar Ladning ude ved Nymindegab. Skibet sloges i Stykker, og Ladningen gik til Bunds. Skibets Ejere og mange andre grundede paa, om der ikke kunde findes Midler, hvorved Ladningen kunde bjærges. Blandt dem, der lagde Hovedet i Blød for denne Sag, var ogsaa Butiksdrengen Jens Harpøth, og en Dag, han stod og grundede derover, glemte han rent, hvad han skulde forrette, indtil han blev vækket ved et dygtigt Ørefigen af sin Principal. Men i Stedet for at agte paa Straffen raabte Drengen meget livligt: „Saadan ska' æ Krog vær'! Saadan ska' æ Krog vær'!“ Han havde udfundet, at Ladningen kunde trækkes op ved Hjælp af Kroge, og netop i samme Øjeblik, han fik Ørefigenet, gik det op for ham, hvordan disse Kroge skulde gøres. Man lagde Mærke til, hvad Drengen sagde, lod saadanne Kroge gøre, og de brugtes siden med stort Held ved Bjærgningen.

Jens Harpøth var ellers lærvillig og paapassende i sin Gerning, og Morbroderen passede paa, at han kom godt ind i Forretningen. I sin Fritid lærte han Musik, og blandt hans Efterladenskaber fandtes 2 Klaverer og en udmærket Bratsh. Der findes endnu paa Vosborg et Brev, han 1833 skrev til Evald Tang om at købe Morbroderens gamle Klaver, der henstod ubrugt og en Tid havde været udlaant. Hvis det kunde lade sig gøre, vilde han helst bytte med sit eget Klaver, men i modsat Fald vilde han købe det, thi „jeg havde da en Erinding af de Dage, da han* lystede at spille, og jeg høre til eller spille med her og paa Vosborg.“

Det er sandsynligt, at Jens Harpøth, der gennem hele sit Liv vedblev at være en ensom Mand, mange Gange har kunnet glæde sig ved Musik i sin Ensomhed. Men Tiden gik. Jens Harpøth kom af Lære, hvorpaa han selv fik en Købmandshandel i Ringkøbing. I Adelgade, den nuværende Bredgade, havde han sin Købmandsbod, hvor nu Mølgaards Tobaksfabrik findes. Ved sit medfødte Handelssnille og ved stor Paalidelighed i sin Forretningsførelse skabte han sig i Løbet af faa Aar en ret udstrakt Handel. Formodentlig har ogsaa baade han og Broderen faaet god økonomisk Støtte i Førstningen fra deres velhavende Familie. Jens Harpøth fremstilles altid som en meget paapassende Mand, der særlig i sine yngre Aar selv vilde være med i hele Forretningens Gang. Da han fik Skibe paa Søen, tog han somme Tider selv med paa Farten for at drive Forretning i fremmede Havne og for at føre Tilsyn med, at al Ting gik ordentlig til ved Varernes Ind- og Udladning.

Det er en overordentlig Masse Fortællinger, der endnu

* Morbroderen Peder Tang, der døde 1826 i Ringkøbing, ligger jordet paa Kirkegaarden der under en stor, flad Gravsten.

huskes om Jens Harpøth. Han var i hele sin Opførsel forskellig fra de Mennesker, der omgav ham. Med Alderen tog hans Særheder til, og man kan godt skønne, at han i mange Maader har sat en Ære i at te sig anderledes end sine Medborgere. Fortællingerne om ham har holdt sig gennem Tiderne paa Grund af hans morsomme Indfald og afstikkende Opførsel, men aldrig hører man noget uhæderligt fortalt om Manden, endskønt han i omtrent et halvt Aarhundrede drev en ret udstrakt Handel her paa Egnen. I Mindet staar han vel som en Særling, men tillige som en Mand, der gjorde sig afholdt af mange ved sin redelige Forretningsførelse og ved sin store Hjælpsomhed mod Folk, der trængte.

Jens Harpøth opførte sig i Handel høfligt mod alle, og han vilde gerne have sig en lille lun Passiar med Børn og Tjenestepiger, der kom for at købe. Derimod var han meget kritisk over for Byens finere Damer. Maaske har han i sin Ungdom fra den Kant lidt Skuffelser, der gjorde ham bitter i Sindet. Kan være, at han allerede i Ungdommen har haft saadanne Særheder i sin Fremtræden, at han ikke har kunnet gøre Lykke hos det smukke Køn.

Alene hans tarvelige Klædedragt gav ham et afstikkende Udseende, saa Folk, der ikke kendte ham, maatte anse ham for en fattig Mand. Saaledes blev han engang paa Torvet i Ringkøbing budt en Almisse af en medlidende fremmed, som ikke blev lidt forbavset ved at faa sin Gave afslaaet med de Ord: „A tænker, te a har flere Penge end du, Farlil.“

Ligeledes fortælles det, at han engang i en fremmed By kom ind paa en Gæstgivergaard og forlangte Logis, men blev afvist af Værten paa Grund af sit fattige Udseende. „Ja, saa maa a jo et andet Sted hen,“ sagde

Jens Harpøth, idet han gik bort derfra. En tilstedeværende, som kendte ham, fortalte siden Værten, at den Mand, han havde vist bort, var den rigeste Købmand i Ringkøbing.

I en af de ældste smaa Aviser i Ringkøbing fortælles der om Jens Harpøths økonomiske Rejser gennem Landet i et forunderligt Køretøj, der var forspændt med en Ko, af hvis Mælk han mente omtrent at kunne nære sig under Vejs, medens den uden Udgift kunde tage sit Foder paa Vejgrøftens Kant, naar han holdt Hvil. Bladet oplyser ikke om, hvor lang Rejsen blev, men det fortælles dog, at den billige Rejsemaade ogsaa kunde have sine Ubehageligheder, thi en Dag, da han sad paa Grøftekanten og malkede Koen, blev den stukken af en Brems, stak Halen i Vejret og rendte bort fra sin Ejermænd, der nu en Tid maatte bruge sine Ben, før han atter blev kørende.

Naar Jens Harpøth skulde ud til sin Gaard, brugte han ogsaa undertiden et lignende Køretøj, kun Koen var ombyttet med en Stud, der trak en Vogn, hvis Fading var en firkantet Kasse med Laag til. I denne Kasse laa Købmanden, naar han kørte, og Tømmen gik ind til ham gennem et Hul paa Kassens Forende. Derved kom det jo til at se ud, som om Vognen var tom, og naar der kom en eller anden, der vilde standse Køretøjet, raabte Købmanden ud af Hullet: „Lad du bare den gaa, den kender Vejen bedre end du, Farlil!“

Engang, da der var Slædeføre, spændte han en Hest for en tør Hestehud og kørte saa paa den gennem Gaderne, siddende paa et Halmknippe, der var lagt tvers over Huden. Han havde nemlig lagt Mærke til, at Haarsiden paa en tørret Hud gled grumme let paa Sneen; men alligevel havde ogsaa denne Opfindelse sine svage Sider, thi den tørre Hud raslede saa for-

færdeligt, at ikke alene den forspændte Hest, men ogsaa de forbikørende Heste blev sky derved, hvorfor han snart maatte indstille sin Kørsel, der allerede havde vakt ret stor Opsigt.

Jens Harpøth var i flere Henseender en ret kundskabsrig Mand. Han efterlod sig ved sin Død en Bogsamling paa 200 Bind af historisk, naturvidenskabelig og æstetisk Indhold. Han gjorde ogsaa adskillige mer eller mindre heldige Opfindelser. Mest kendt er hans Opfindelse af en Flyvemaskine, hvormed han selv gjorde Forsøg, saa han maa have været overbevist om Opfindelsens Brugbarhed. Med den færdige Maskine steg han op paa Husmønningen, spændte Redskabet paa og fløj ud. Det gik imidlertid ham, som det er gaaet saa mangen anden uheldig Luftskipper, han kunde ikke holde Farten vedlige, hvorfor han lod sig falde ned paa Møddingen inde i Gaarden. Han sad en Stund stille som for at overveje Aarsagen til sit Fald. „Jens, du fejled' en Haahl,“ sagde han til sig selv; han mente, at Uheldet skyldtes denne Mangel. Hans første Forsøg endte saaledes temmelig blødt; om han har gjort flere, melder Sagnet ikke noget om.

Mere heldig var han med en anden af sine Opfindelser. Da han paa sine gamle Dage ikke kunde holde Fødderne varme, lod han sig gøre en Stol, hvori han kunde hejse sig selv op til Loftet for at undgaa Værelsets Fodkulde. Derved kunde han, som han sagde, spare paa Brændet i de kolde Vinterdage; men Opfindelsen var til Forskrækkelse for flere af hans Kunder, som — naar de kom ind og hørte hans „God Dag!“ — ikke straks kunde faa Øje paa ham i hans ophøjede Stilling. Rimeligvis har Jens Harpøth, der som ægte Jyde holdt af en god Spøg, haft sin Morskab af paa denne Maade at have Folk til bedste. Maaske kunde

ogsaa Opfindelsen lokke Folk til hans Købmandsbod. Han var i det hele en dygtig Forretningsmand, og navnlig skal han have tjent gode Penge i Krigstiden 1801—14 ved forskellige Leveringer til Hæren.

Aarene efter Krigen var meget uheldige for de Landmænd, der havde nogen Gæld paa deres Ejendomme. Christen Harpøth paa Ulfsund skrev 1816 et Brev til sin Broder og klagede over sine Pengevanskeligheder; han var bleven narret af et Par Kreaturhandlere Alrom og Pajberg, som havde købt en Del Kreaturer af ham og ikke kunde betale dem. Som Svar paa dette Brev skrev Jens Harpøth 14. April 1816 bl. a. følgende: „I gode Landmænd skulde se, om Alrom,* Pajberg etc. var tætte, inden I lagde Penge i dem, som I gør ved Kornsække. En tæt Mand er en, der ikke vover det, han ikke ejer, lader mangelen fordelagtig Handel fare for ikke at være i Gæld, skriver akkurat, regner ligesaa, borger lidet ud, kræver skarp ind, holder akkurat Ord, er ædru paa Torvet, naar andre er fulde, sjelden Puns og faa Ord, naar de sværmer.“

Brevet meddeler tilsidst, at deres yngste Broders Datter Marie Nielsine blev døbt paa Skærtorsdag. „Det kostede meget,“ skriver Jens Harpøth. „Engang regnede jeg Penge for lidet, nu maaske formeget, da jeg ikke saa længe behøver dem.“

Det er forhen omtalt, at Jens Harpøth altid vilde være med, naar der rigtig skulde udrettes noget. Særlig var han paa Færde, naar et af hans Skibe kom ind for at losses. Skibet laa da for Anker et godt Stykke ude i Fjorden, og herfra hentedes saa Ladningen ind med

* Alrom var Kreaturhandler og boede i Stadil. Han havde efter gamle Folks Fortælling tjent mange Penge ved sin Handel, men tabte igen det hele, saa han i mange Aar var paa Fattigvæsenet i Stadil. Folk talte om, at han havde dræbt en Toldbetjent ved Grænsen, og at det var Skyld i hans Uheld.

Heste og Vogn. Naar Vognen derude var fyldt med Varer, kunde det ofte knibe for Hestene at faa den i Gang, fordi Hjulene stod fast i Sandet, og Jens Harpøth, der som ægte Vestjyde ikke kunde taale at se Hestene overanstrengte, trak da sine lange Vandstøvler paa og vadede ud for at sætte Ryggen imod Vognens Bagsmække. Naar han saa havde godt fat, fik Kusken Befaling til at lade Hestene tage ved. En Kusk, han havde engang, syntes ikke om denne Kommanderen, og en Dag kørte han fremad, inden Befaling dertil var givet. Jens Harpøth, der lige var ved at stemme Ryggen imod, faldt baglænds i Vandet, blev gennemvaad og tabte begge sine Stokke. Han pjaskede skyndsomst i Land uden at samle Stokkene op, og gennem Gaderne bevægede han sig meget hurtigere paa to, end han ellers plejede at gøre paa fire.

Det var en stor Afveksling i den lille Bys stille Tilværelse, naar der kom Skib ind i Fjorden fra fremmede Lande. Naar et Skib var sejlet saa langt som muligt op i Fjorden, begyndte Købmændene at losse det ved Hjælp af Pramme og Vogne, og nu blev der i flere Dage Liv og travl Virksomhed ved Fjorden og i Gaderne.

Jens Harpøth ejede bl. a. et Skib, som hed „Let“. Naar det kom i Sigte, skyndte Drengene sig op at melde det til ham, og den Dreng, der kom først med Meldingen, fik en Mark i Belønning. Det kunde ogsaa ske, at en Dreng kunde faa i Sinde at snyde sig til Belønningen ved at give den ønskede Melding, inden Skibet var at se; men en saadan Bedrift skulde nok siden blive husket.

Da Jens Harpøth 1844 gjorde sit Testamente, ejede han kun Halvdelen af Galeasen „Let“, og denne Halvdelen, der var vurderet til 600 Rdlr., testamenterede han

til Simon Brorstrup, som havde tjent ham tro i flere Aar.*

Den store Napoleon, Frankrigs Kejser, havde Jens Harpøth sværmet for i sine yngre Aar, og senere vedblev han paa flere Maader at vise sin Ærbødighed for denne Stormand. Engang skulde Byen illumineres ved en højtidelig Lejlighed; da stillede Jens Harpøth blot en Buste af Napoleon i Vinduet med et Par Lys bagved, idet han sagde: „Han lyser bestemt mere end alle Lys, den Karl.“**

Om Jens Harpøths Hjælpsomhed mod Folk, der trængte, fortælles der flere Smaatræk: Engang var en fattig Mand bleven udpantet for sin eneste Ko, og i sin Nød henvendte han sig til Købmanden den Dag, Koen skulde sælges i Ringkøbing. Købmanden spurgte nærmere ud om Sagen og fik da snart Forstaaelse af, at Udpantningen var foretagen paa ulovlig Vis, hvorfor han gav Løfte om at hjælpe Manden til Rette. Ved Auktionen kort efter mødte Jens Harpøth frem med Indsigelse mod dens Lovlighed, og han gav Øvrigheden en drøj Irettesættelse for dens ulovlige Færd, og derefter gik han i Borgen for den fattige Mand, som nu fik Lov til at tage sin Ko med hjem igen.

Med Broderen Søren, der ogsaa drev en stor Købmandsforretning i Ringkøbing, kunde Jens Harpøth

* Ikke mange Aar senere gjorde „Let“ sin sidste Rejse. Derom meddeler Ringkøbing Amtstidende for 1858 følgende:

„Skibet „Let“, ført af Skipper Jensen, kommende fra Hamborg med Stykgods, bestemt til Hjemstedet Ringkøbing, er strandet 13. Oktober 1858 paa de saakaldte Benknolde i Oksby Strandlen, Varde Tolddistrikt. Skibet er Vrag, og Godset driver løst i Land. Skibet byggedes for ca. 30 Aar siden og er assureret i Randers. Besætningen reddedes med megen Møje og Besvær af Redningsbaaden. Den havde siddet i Vantet i 7 Timer og var meget forkommen.“

** Ringkøbing Amtstidende 2. Maj 1844.

mange Gange ikke rigtig forliges. Søren kunde ikke lade være at drille Jens og give ham Stikpiller for hans Særheder og underlige Opførsel. Deres yngste Broder Christian havde ikke haft Lykken med sig. Han havde været Købmand i København, hvor han var bleven gift med *Lovise Frederikke Adler*. 1807 havde han maattet opgive sin Handel i København, og han drev derefter et lille Bageri i Ringkøbing, mens Jens Harpøth støttede ham paa en særdeles trofast Maade til hans Død, der indtraf 14. September 1822.

OLE CHR. HARPØTH

Christian Harpøth efterlod sig ved sin Død følgende 5 Børn:

1. *Johannes Peter Harpøth*, der var født 1803 og døde som Snedkermester i København.

2. *Anne Christine Harpøth*, født i København 1806, ægtede 1828 Sognepræst Peter Tang til Rind og Herning og fra 1841—52 Præst i Velling.

3. *Jensine Lovise Harpøth*, født 1810, gift med Købmand Jakob A. Vestergaard i Ringkøbing.

4. *Ole Christian Harpøth*, født 1812 i Ringkøbing, hvor han senere nedsatte sig som Snedkermester. Han blev gift med Sophie Enghardt, men allerede som ung Mand druknede han under en Fisketur paa Ringkøbing Fjord.

5. *Marie Nielsine Harpøth*, f. 1816, gift med Farver Poul Frederik Bettenhaus Husted af Ringkøbing.

For disse Børn var Jens Harpøth gennem mange Aar i Faders Sted.

Kort efter Broderens Dødsfald gik Jens Harpøth paa Gaden i sin sædvanlige Dragt: rød Vest, hvide, strikkede Underærmer, korte Knæbenklæder og blaa Strøm-

per. Da hans Broder Søren ser ham i denne ualmindelige Sørgedragt, raaber han imod ham:

„Du gaar som en Nar, Jens! Du gaar som en Nar!“

„Hvorfor det, Brorlil?“ spørger Jens.

„Ligner det noget? Tykkes du, det ligner noget at gaa saaledes klædt, nu vor Broder han er død?“

Men Jens bed ham af med det hvasse Svar:

„A har sørget for ham, mens han var levende; nu kan du sørge for ham, da han er død.“

I ældre Tid var de fleste af Købmændene i Ringkøbing tillige Landmænd, og det var Jens Harpøth ogsaa. Hans Ejendom „Stagerhus“ paa Byens Mark var i udmærket Drift, og han holdt til Tider en Besætning paa henved 50 Kreaturer.

I Førstningen havde han ingen Folk paa Stagerhus. Dette benyttede Omløbere sig af og tog Ophold i Huset om Natten. Da Jens Harpøth blev opmærksom derpaa, lod han et Hul grave i Laden og anbragte et Dække derover, saaledes at den, som traadte derpaa, gik tilbunds; Dækket vippede op igen, og vedkommende sad som i en Fælde. Da Snedkeren var færdig med sit Arbejde, vilde Jens Harpøth selv prøve Mekanismen; denne virkede efter Bestemmelsen, og han styrtede ned i Hullet. Efter at han var kommen op igen, udbrød han: „Gud bevares, det er farligt dette her, en kan jo sætte Livet til ved det. Tag det væk og fyld Hullet igen.“

Ejendommens Drift skaffede ham ellers mange Fornøjelser. Han fulgte hyppigt med sine Folk i Marken. Hjemme spiste han altid sammen med dem og var selv Forskærer. Det fortælles, at han havde en ualmindelig Færdighed i at dele Kødet omkring, idet han med et Kast af Forskærerkniven altid kunde faa det til at ligge paa Tallerkenen forved den, som skulde have det. Idet

han sendte Kødet af Sted, raabte han altid: „Vil du ha' mer'!“

Naar Folkene var ude paa Arbejde, gik han ofte hen at se paa, om de fik noget udrettet. En Dag kom

Ovenstaaende Billede er gengivet efter en Silhouet, der endnu findes i den gamle Gaard, hvor han har boet, Gaarden Nr. 7 paa Hjørnet af Adelgade (nu Bredgade) og Østergade.

han ud til nogle Enge, han ejede i Hee, for at se paa Arbejdet, og han syntes da, at det var lidt slusket gjort. Han tog derfor Leen fra en af Karlene for at vise denne, hvordan han skulde bære sig ad. Men Købmanden var jo ikke vant til at føre en Lee; ved det første Hug, han gjorde, gik den i Jorden, og næste Gang fik han ikke andet end Toppen af Græsset. „Første Gang var et for nederlig,“ udbrød han, „anden Gang var det for overlig, lige der midt imell' skal I ta' et.“

Folkene morede sig jo over den Undervisning.

Engang havde han en Tjenedreng, der var slem til at drive Spilopper, og da der en Dag var en Tækker i Arbejde paa Stagerhus, skulde Drengen „stikke op“

for ham. Tækkeren var en gammel, gnaven Karl, som Drengen aldrig kunde gøre tilpas. Fyren blev tilsidst ked af de mange Skænd, og han greb nu sin Lommekniv og ituskar et af de Reb, hvormed Tækkeladet var

fastgjort. Tækkeren faldt altsaa ned i Halmdyngen ved Siden af Huset, og nu blev det først galt med Drengen, som fik Skænd, saa det duede noget.

Om Middagen klagede Tækkemanden til Jens Harpøth over Drengen, og han vilde paa ingen Maade til Arbejdet igen, hvis ikke Drengen fik en alvorlig Irettesættelse og lovede at opføre sig bedre for Fremtiden.

Jens Harpøth lo indvendig over den vrede Mand, hvis Gnaveri han godt kendte, og han lovede, at han nok skulde tale Drengen til for hans Opførsel. Knøsen blev nu kaldt ind i Kontoret, hvor han ventede sig en ordentlig Overhaling af Husbonden. Denne tog imidlertid Sagen fra den morsomme Side og sagde til Drengen: „Det var retten godt gjort, lille Ven! Det var retten godt gjort! Kan du gøre det en Gang til, naar a kommer ud at se til Jer i Eftermiddag, saa skal du faa en Mark, for det vild' a skam gerne se.“

Drengen sagde ikke nej til Jens Harpøths Tilbud og var grumme godt tilfreds med, at Sagen havde faaet en saadan Vending. Om Eftermiddagen kom Købmanden da ud til Gaarden, og saa snart Drengen mærkede hans Komme, gjorde han nogle fejle Stik med Tække-naalen. Herover tog nu Tækkeren til at skælde ham Livet fuld og at klage til Husbonden over den for-bistrede Dreng; men midt under denne Ordstrøm skar Drengen et af Ladrebene i Stykker, og i samme Øjeblik laa Tækkeren sprællende nede i Halmdyngen.

Købmanden lo derover, saa Taarerne kom ham i Øjnene. Han syntes, at den Fornøjelse ærlig var sin Mark værd, og Drengen var vel aldrig paa lettere Vis kommen til Penge.

Jo, Jens Harpøth kunde more sig over slige Streger.

Undertiden stillede han sine Folk paa Prøve. Saaledes har en Mand i Lønborg ved Navn Peder Møller,

der i mange Aar tjente Jens Harpøth, fortalt, at da han første Gang skulde ud at pløje, fulgte Jens Harpøth med og stillede Plovjernene ravgalt. Karlen stod en kort Tid og saa til, men da det blev for slemt, udbrød han: „Nej, lad nu hellere mig komme til, for

JENS HARPØTH

dette her duer ikke!“ Siden gav Jens Harpøth sig ikke af med Plovjernene.*

Naar Jens Harpøth drog til Marked, trak han i sine daarligste Klæder, saa han af Folk, der ikke kendte ham, blev anset for en Prækker. Engang fornævnte Peder Møller var med ham i Holstebro til Marked for at købe Stude, svarede den første Sælger: „Jeg er ræd, vi ikke kan enes om Prisen.“ Denne blev dog snart klog paa, at Manden maatte have Penge, da han købte og betalte

flere Stude. Han henvendte sig derfor til ham og bød ham sine fal; men nu var Jens Harpøth bange for, de ikke kunde enes om Prisen.

Prutten i Handel kunde Jens Harpøth ikke lide. En Vinterdag var flere Mænd fra Lønborg kommen til Ringkøbing, og en af dem gik ind til ham for at købe en

* Dette og følgende Smaatræk er meddelt mig af Justitsraad Palle Fløe, Vostrup.

Staalgryde. Han fandt ogsaa en, som passede, og den forlangte Købmanden 3 Daler for. Manden bød 16 Mark.

„Den skal koste, som jeg siger,“ sagde Jens Harpøth, „sæt Gryden igen!“

„Ja, saa betaler jeg, hvad der er forlangt,“ sagde Køberen; men fik den Besked, at han skulde sætte Gryden og gaa sin Vej, han kunde slet ikke faa den.

Det var Manden om at gøre at faa Gryden, og han fik saa en af sine Ledsagere til at købe den til sig. Denne fandt godt nok Gryden, og da han vilde betale den, sagde Købmanden:

„Her var før en, som bød mig 16 Mark for den, nu skal du have den for 17.“

Han kunde godt ved flere Lejligheder prutte med sig selv. For et Par Støvlesaaler forlangte han af en Karl 24 Skilling. Pengene blev straks lagt paa Bordet.

„Prider [prutter] du ikke,“ spurgte Sælgeren.

„Nej, ikke her,“ svarede Karlen.

„Saa skal du have Saalerne for 22 Skilling.“

Sognefogden i Velling spurgte engang Jens Harpøth, om han kunde købe nogle Tdr. Havre og til hvilken Pris. Svaret lød: „2 Daler for Tønden“. Da Køberen tav dertil, blev Prisen sat ned til 10 Mark.*

Paa Grund af sin mærkelige Opførsel og sine sære Indfald var Jens Harpøth kendt langt omkring, endog til Hertugdømmerne og Hamborg, om ikke ved andet, saa ved de mærkelige Fortællinger, som Handelsrejsende jævnlig meddelte om ham. Hans Billede spredtes rundt omkring paa Pibehoveder og Honningkager.

I sine senere Leveaar var han endnu mere afstikende i sin Klædedragt end forhen; hans almindelige Dragt, naar han kom ud paa Gaden, var en gammel,

* Meddelt af Justitsraad Palle Fløe, Vostrup.

lysegrøn Kjole, langskødet Vest, korte Knæbenklæder og blaa Strømper. Undertiden kom han ude fra sine Marker ridende gennem Gaderne i Skjorteærmer, barbenet, med trekantet Hat paa Hovedet og med en Le i Haanden, saa hans lange, magre Skikkelse var det livagtigste Billede paa Døden.*

I mange Aar havde han vænnet sig til at bruge to Stokke, skønt han just ikke altid trængte til dem. Ved hans Død blev disse Stokke solgt, og det viste sig da, at de foruden til Støtte ogsaa kunde bruges til Forsvar, idet de begge var hule og skjulte to Sværdklinger, der var fastgjort til Haandtagene og ved et Tryk paa en Fjeder let kunde gøres brugbare.

Det var altsaa saa langt fra, at Jens Harpøth prælede med sin Rigdom. Tværtimod levede han nærmest som en fattig Mand. Det fremgaar ogsaa af Familiebreve, jeg har læst, at hans nærmeste Familie var ked af, at han ikke i sine sidste Leveaar undte sig selv mere Ro og en mere omhyggelig Pleje, da forskellige Alderdomssvagheder trykkede ham; men han vilde ikke høre efter deres Raad og mente, at den tarvelige, virksomme Levevis var mest gavnlig for ham.

Et Brev, han 15. Juli 1840 skrev til en af sine Venner, Gaardmand Christen Vestergaard i Ulfborg, er ret betegnende for ham:**

Kjære Vestergaard!

Tak for det kostelige Vildt, De sendte mig med Deres Datter, som med Møje tilbar mig det 4 Mil. Jeg nød kun den mindste, der var nok til min liden Maaltid, Urfuglen og den anden gav jeg bort; de var 3 Mark værd for en Lækkermund. Jeg ser af Deres rare

* Ringkøbing Amtstidende 2. Maj 1844.

** Brevet er overladt mig af Gaardejer, Amtsraadsmedlem Christen Larsen Vestergaard, Ulfborg.

Gave og af Deres Datters Møje, at De under mig det, og det bør paaskønnes. Det er mig kært at se Niels og hans Kone* lider vel ved Deres og kære Kones ædelmodige Pleje. Endog at køre Rejse med Else, det er mere end Pligt. Niels vilde tale med mig. Vi er begge paa det sidste. Lader os tale med vor Frelser Jesus Christus, at han for sit dyre, ja dyrebare Blods Skyld forliger os med Gud. Vor Samtale nytter intet, vi er begge trængende, kan ikke engang gaa; men han mangler intet der og jeg intet her, tilsidst har vi lige meget.

Venlig Hilsen

Jens Harpøth.

Som et Bevis paa Jens Harpøths gode Hjertelag kan ogsaa følgende lille Træk tjene:

En Sommer var det meget knapt med Brødkorn, saa Prisen gik langt op. Jens Harpøth havde et større Parti Rug liggende, og han vedblev at sælge det med almindelig Fortjeneste uden at tage Hensyn til de opskruede Priser; men ingen kunde købe mere end til en Bægt Brød. Det vil ses deraf, at han, skønt han samlede sig en efter Forholdene stor Formue, langtfra var nogen Pengepuger. Han vilde gerne gøre godt med sine Midler.

Fik han dygtige og paalidelige Folk i sin Tjeneste, lønnede han dem saa godt, at de ofte blev hos ham i flere Aar. I sine sidste Aar holdt han en Karl, en Pige og en Dreng ude paa Stagerhus. En Vintermorgen i god Tid vilde han overraske Folkene derude; men de var allerede oppe og godt i Gang med deres Dagsgering. Da han kom ud i Stalden, hørte Karlen ham staa og sige til sig selv: „Hvad er dette her, her er muget, Høvederne æde, og der er nok ogsaa malket.“

* Niels Garver havde i mange Aar styret Jens Harpøths Garveri i Ringkøbing. Paa sine gamle Dage levede han og hans Hustru Else hos Christen Vestergaard i Ulfborg.

Saa fik Karlen og Pigen hver en Specie, og Dren-gen fik en Rigsdaler.

I Aaret 1840 blev der forhandlet om at faa Ring-købing Byjorder udskiftede, og Jens Harpøth skrev derom til Stiftslandinspektør Fløe i Vostrup, Lønborg Sogn. Denne opholdt sig i de blandede Distrikter i Sønderjylland for at deltage i Arbejdet med den ny Matrikel. Herfra tilskrev han Jens Harpøth: „Min Kone har sendt mig Deres Brev, jeg kommer om et Par Maaneder til Ringkjøbing, saa kan vi tale om Sagen.“

Da Fløe kom ind til Jens Harpøth, sagde denne: „Det er en rar Kone, De har, for hun sendte Dem mit Brev, og De er selv en rar Mand, for De svarede mig; ellers plejer Embedsmændene først at spørge: Kan jeg faa noget for det?“

Da Samtalen var endt, kom Jens Harpøth med to Specier, som i Anledning af Tronskiftet bar Frederik VI.s og Christian VIII.s Billeder, og sagde: „Deres Kone har maaske ikke set den her Slags Mønter, giv hende dem, fordi hun sendte Dem mit Brev.“*

Ligesom sine Brødre var Jens Harpøth i Ungdommen stærkt paavirket af det Aandsliv, der udgik fra Brødremenigheden i Christiansfeld, og han vedblev til sin Død at staa i Forbindelse med den. Brødremenig-hedens Leder i Skjern, Frans Lund, indbød ham som Fadder til sin Datters Daab og skrev siden en rimet Taksigelse til ham, fordi han havde villet vise dem den Ære at tage imod Indbydelsen.** I Rimbrevet lyder ogsaa

Tak for mange gode Gaver
fra dit Hjærte og din Haand,
som du os meddelet haver.
Herren styrk din Tro og Aand.

* Meddelt af Justitsraad Palle Fløe, Vostrup.

** Frans Lund: Sange og Fortællinger i Rim. Odense 1843.

Han dig gav en stor Forstand,
 faderlig han dig har dragen
 fra din første Vuggelagen
 ved hans kærlig, milde Haand;
 satte dig blandt kloge, vise
 i hans skønne Perleport
 ham i Aftenstund at prise
 for den Gerning, han har gjort.
 Gud selv være med din Aand,
 naar dit jordisk' Hus nedsmuldrer,
 Jordan paa din Kiste buldrer,
 da er Sjælen i hans Haand;
 den vil hist sig fryde bedre,
 for Guds lyse Trone staa
 blandt lykkelig, kære Fædre
 see Guds klare Ansigt paa.

I Foraaret 1844 mærkede Jens Harpøth, at hans Dage snart vilde være forbi.

I sit Testamente, som han underskrev den 29. Marts 1844, indsattes følgende Arvinger: Hans Broder Søren 4 Børn: Anna Munksgaard, Maren Marie Busse, Spækhøker Poul Harpøth i Ringkøbing og Gaardmand Jens Tang Harpøth i Rindum skulde hver arve 1,000 Rdlr. Af hans afdøde Broder Christians Børn skulde Jensine Lovise, gift med Købmand Jakob Andreas Vestergaard i Ringkøbing, arve 4,000 Rdlr.; Søsteren Marie Nielsine, gift med Farver Poul Bettenhaus Husted, skulde arve 1,000 Rdlr., Broderen Ole Christian Harpøth, Snedkermester i Ringkøbing, 1,500 Rdlr., og Johannes Peder Harpøth, Snedkermester i København, 1,500 Rdlr. Hans ældste Broders Datter Anne Kirstine, der den 22. Juli 1814 havde ægtet Niels Christian Thorning af Tvis Mølle, skulde arve 4,000 Rdlr. med den Bestemmelse, at hendes Mand ikke i sin Livstid maatte faa Raadighed over Pengene, men kun nyde Renterne. Anne Kirstines Datter, Kirstine Sundgaard Thorning,

skulde arve en Kapital paa 432 Rdlr. der henstod i en Ejendom i Borris.

Jens Harpøths Søster Johanne Marie var født paa Ulfund den 7. Maj 1764. Efter Faderens Død fulgte hun, som før er nævnt, med Moderen til Christiansfeld. Her blev hun gift med *Niels Amtrup*, der var barnefødt 1758 i Nørre Amtrup i Snejbjerg Sogn og havde

JOHANNE MARIE AMTRUP,
f. Harpøth

lært Handelen i København, hvorefter han havde bosat sig i Christiansfeld. Her opnaede han en ledende Stilling i Brødremenigheden. Efter kort Tids Forløb blev han forflyttet til Herrnhut, hvor han var Menighedsforstander og Ældste Conferentsmedlem.

En Søn, *Carl Ludvig Amtrup*, blev Student og ordineret Diakon i Herrnhut, og Forældrene havde megen Glæde af ham, indtil han ved en pludselig Død blev

taget fra dem i Aaret 1834, da han var 27 $\frac{1}{2}$ Aar gl. Om denne Søns Dødsfald skrev Johanne Marie Harpøth følgende til hendes Broder Søren: „Han var rask og vel, Gud og Mennesker brugbar, og hans Død har kostet mig mange Taarer, men nu er han som din salig Peder lykkelig. Han fik den omgaaende Influenza, kaldet Grippe, og ham uvidende maa han have forkølet sig, og der blev en hurtig Udtæring deraf. Sygdommen begyndte i August; hans Skoler besørgede han til Nytaar, da gik han paa Sygestuen, og d. 7. Februar døde han af Lüngeslag. Doktoren sagde, at han var

kommen i Evigheden uden Dødens Kamp; i nogle faa Minutter var det forbi, hvilket var mig meget trøstelig."

Foruden denne Søn havde Ægteparret Amtrup en eneste Datter *Ane Henriette* (født 1798, død 13. April 1866). Hun blev i Herrnhut gift med Johan Heinrich Eugen Erxleben, der 1834 blev ordineret Diakon i Herrnhut og siden var Societets Præst i Königsberg. Erxleben omtales i Meddelelser fra Herrnhut som en fremragende, duelig Mand.

I Jens Harpøths Testamente hed det til Slutning:

„Min Søster Johanne Marie Amtrup har efterladt sig en eneste Datter, der i England skal være gift med en Missionær Erxleben; dersom denne Søsterdatter er i Live, og det kan udfindes, hvor hun opholder sig, skal hun have 1000 Rdlr. Hvis hun er død, skal Pengene deles mellem de to fornævnte Arvinger (*Ane Kirstine Thorning* og Datter) i Forhold til de nævnte Summer.“*

Jens Harpøth døde den 14. April 1844, 86 Aar gammel, og kort efter meddelte „Ringkøbing Amtstidende“ nogle Træk af den afdødes Livshistorie, som den mere udførligt er skildret her i det foregaaende. Bladet skrev bl. a.: „Danmark har just ingen Overflødighed paa Originaler, og egentlige Særlinge, som Englands Jordbund hyppig frembringer, er saare sjeldne her til Lands. Saa meget mere føler vi os forpligtede til at gøre Publikum opmærksom paa en Mand, der i mangfoldige Aar har givet vor By nok at snakke om, og forbavset og moret alle fremmede, som gæstede os. Ringkøbing

* *Ane Henriette Amtrup* havde 4 Børn: 1) *Heinrich Eugen Erxleben*, f. 1825, Købmand og Administrator for Brødremenigheden. 2) *August Hermann Erxleben*, f. 1830, studerede Teologi og blev Menighedsforstander i Berlin. 3) *Theodor Erxleben* studerede ligeledes Teologi og blev Lærer i Niesky, Ober Lausitz. 4) *Maria Erxleben*, f. 1828, gift med Fr. Clemens, Bestyrer af Brødremenighedens Handel i Moskau.

SØREN HARPØTH

har mistet en Særling og med ham sin største, om end ikke eneste Mærkværdighed.“

Jens Harpøths Efterladenskaber blev solgt ved en Auktion, der varede i flere Dage, men ifølge Skiftedokumenterne, der findes i Provinsarkivet i Viborg, indbragte Salget ikke saa meget, som der var beregnet. Som en Følge deraf maatte

hvert 1000 Rdlr., der var tillagt Arvingerne, nedskrives til 846 Rdlr.

SØREN HARPØTH

Søren Harpøth var tre Aar yngre end Broderen Jens, og ligesom denne lærte han i sin Ungdom Handelen i Ringkøbing, hvor han siden nedsatte sig og arbejdede en stor og anset Købmandsforretning op. Det var ikke blot Smaahandel, han drev fra sin Butik i Østergade. Af hans efterladte Papirer, som findes paa Brogaard ved Ringkøbing, faar man en Forestilling om, hvor udstrakt hans Forretning har været med Holland, Hamborg og Norge.

I sit 27. Aar blev han gift med en Datter af Købmand

ANNA WEIRUM

Povl Weirum i Lemvig, og dette Ægteskab blev velsignet med 9 Børn. Efter et lykkeligt Ægteskab i henved 30 Aar blev hans Hustru *Anna Weirum* angreben af en Kræftsygdom, som det lader til, hun har søgt Raad for i Christiansfeld.

I Familiebibelen har Søren Harpøth „med Glædens Ihukommelse“ optegnet, hvad han vidste om sin fædrene Slægt, og deri skrev han ogsaa: „Min kære Kone *Anna Weirum* var født 1761 den 21. Juni i Lemvig, Datter af Poul Weirum og Hustru . . . Johnsen. Vi blev gift 1788. Hun hensov 1818 den 21. Juni i Christiansfeld og der begravet den 26. samme Maaned. Hendes Kræft-Sygdom varede der 18 Uger og var hende til saligt Endeligt og mange til Velsignelse.“

Følgende Brev, der er skrevet et halvt Aars Tid efter Hustruens Død, viser, i hvor høj Grad han vedblev at dvæle ved Mindet om hende.

Ringkøbing, den 17. Decbr. 1818.

Kiære Broder Datter *Anna Kirstine Thorning!*

Denne Morgenstund er mig for urolig og kort til at kunne give dig et saadant Gensvar paa dit kære Brev, mig leveret af din kære Mand, derfor beder jeg, du undskylder min Korthed.

Jeg husker at have skrevet dig til engang, men erindringer mig kun svagt sammes Indhold, dog ved jeg, at jeg mente dig det godt; det samme Hjærtelag har jeg fremdeles, at det maatte gaa dig godt. Jeg mener just et frigjort Hjærte og god Samvittighed som en Synderinde for ham, der maa bruge saa mange Veje til at faa os bekvemmede og ført paa den Tanke at trænge til Sjæls Fred, Frihed og Frelse i Naadegang for hans Aasyn Dag og Nat, ihvor bedrøvelig fejlende vor Gang end er. Jeg er i min Barndom i dette Stykke, og som en saadan at voxer er min ganske Sag, uden som Børn kunne vi ikke komme . . .

Min salig Kones Exempel har efterladt mit Hus et Fodspor, Indtryk og Eftermæle ved et Bønnens Sindelag, Lydighed, Taalmod og tilsidst salige Hunger og Trang til Næring og Frelse af Livets haarde Tryk, at hendes salige Bortgang, ligesom mine salige Forældres, er os et uforglemmeligt til at vorde Tjenere af Frelseren den Herre Jesum!!!

Og det er mig nu et ganske Liv og i Svaghed et og alt. Jeg har deltaget i de Prøvelser, du er tilskikket i Livet, de ere, som jeg forhørte, ikke smaa, og jeg haaber, de alle ere dig til Kald og Nytte at vinde din sande Klenodie; agt paa hvad sker, vær stille i Hjærtet, troelig og reen og frastød ikke den mindste af Aandens og Naadens Kald, men aaben Hjærtet barnlig, bed og tilbed for dem, der trænger i det legemlige, dine kære Forældre, ikke mindst din kære, svage Fader, bed for ham og vær ikke forsømmelig!! Hold over dit Hus, at det maa velsignes, mind dig den fremfarne Tid, Ungdommen tænk dig nærværende, og bed for den tilkommende, at den maa komme med Fred og velsignes. Jeg er ikke følesløs fremmed for dig og mine og vores kiære. Jeg kan ikke gøre andet end bede, og at jeg maatte det ret og i en ret Vandel være ham til nogen Ære, som har frelst og gjort saa naadig mod mig hidtil uforskyldt, og ved min salige Kones forunderlig Førelse i hendes sidste lærerige Livsdage gjorde dem til et Naades Kald og Blik af hans Bekendelse til os arme.

Nu jeg ønsker dig herved at vorde en Kone, som i din Oplysning vil leve et sandt ægteskabeligt Liv, i hvad som end Verden dermed vil frembyde, at du og dit Hus vil faa deraf en Velsignelse, som varer til evig Sommer. Gud ved vore Dages Tal. Du undskylder, at jeg ikke kan bèsvare dig paa dit kiære Brev fuldstændig og næppe har Tid at gennemløbe den ved Læsning.

Dette skrives med hjærtelig Hilsen til dig som en følsom og elskende.

Søren Harpøth.

Blandt Søren Harpøths efterladte Breve findes der mange fra Christiansfeld og Herrnhut. Af disse Breve ses, at han til sin Død vedblev at staa i levende Forbindelse med Brødremenigheden. Flere af hans Børn blev sendt til Christiansfeld for at gaa i Skole og modtage aandelig Paavirkning.*

Ved Aaret 1825 indtraf der Uheld for Søren Harpøth i Forretningen, og paa anden Maade havde han Modgang, saa han fik et Anfald af Tungvind, hvorover han beklagede sig i et Brev til Svigersønnen J. P. Frich.** Fra denne modtog han et særdeles smukt og kærligt Brev, hvori han opfordres til at ryste de tunge Tanker af sig og tænke paa den forbigangne Tid, da Gud saa faderligt sørgede for ham og hans Slægt. Saadanne Tanker vilde hos ham vække ny Frimodighed, saa han med Glæde kom til at se Fremtiden i Møde.

JOHANNE MARIE FRICH,
f. Harpøth

* Om hans Hjælpsomhed mod Vennekredsen i Skjern er der fortalt i Hardsyssels Aarvog, IV, S. 133 og 141 ff.

** Cand. jur. Johan Peter Frich gift med Søren Harpøths Datter Johanne Marie (f. 25. Februar 1801) boede 1825 paa Gaarden Bolund i Nim Sogn. Han ejede Hovedgaarden Rask i Aarene 1839—40, og han døde paa Havreballegaard 1855. Sønnen Joachim Frich, f. 1826, studerede Jura og blev Borgermester i Skagen. Søren Frich, f. 20. December 1827, gik 1842—45 i den videnskabelige Realskole i Aarhus, hvorfra han fik det bedste Vidnesbyrd, gik derefter paa polyteknisk Lærestalt, og blev senere en dygtig og anset Fabrikant i Aarhus. Datteren Anna Frich, f. 21. Januar 1831, nød sammen med Søsteren Marie, der døde ugift, en Tid lang Skolegang i Christiansfeld, gift 1855 med Præsten Børge Qvist Vestesen af Vinding.

Følgende Brev til Kirstine Thorning viser, at Søren Harpøth igen fik sin Handlekraft og sit Livsmod tilbage. I dette som i de førnævnte Breve er Stilen øjensynlig paavirket af Brødremenighedens Tankegang og Udtryksmaade.

Ringkøbing, den 3. Januar 1837.

Min kiære Broder Datter Kirstine!

Ved din gode Modtagelse og Hjærtelag, bevist mig, da jeg forleden var saa dristig at gæste ind hos dig, gjorde du det altfor galant og bekostelig, f. Ex. at hente fersk Kød og Købmandsvare i Holstebro for min Skyld, hvilket giver mig Anledning til ikke at komme til dig saa snart igen, som jeg maaske ellers ønskede, thi slige Udgifter at foraarsage Venner er mig modbydelig; man er altid bedst holden med daglig Levemaade, naar man for Resten er velkommen.

Men I kiære Koner skulde ikke være forfængelige efter Ære, og dog menes det lige godt.

Nu under saadan Hilsen takker jeg i det mangfoldige og indbyder dig med et Par af dine Børn i næste Sommer at besøge os et Par Dage, saa maa du være fri i det Tilfælde.

Det har meget fornøjet mig at se alting hos dig ordentlig, endog proper, og hvad som er det allerbedste: dit muntre gamle Væsen og Fred i din Bolig. Det ligger dig paa Hjærte for dine kiære Børns Vel, og at se dem enten forsørgede eller dog godt placerede. Den Skole har jeg overstaaet, og det er mig den bedste Livlighed og Munterhed, at jeg har set alle mine 6 levende Børn bosat og i ganske gode Leveveje til Udkomme for sig og Familier; der er nemlig af Børnebørn 20 levende, nogle salige, og ingen af Flokken har nogensinde bedrøvet mig, og det har ingenlunde min Omsorg og Virken til Aarsag; men jeg har bedet til Gud Herren af sin Naade at gøre vel imod mine. Jeg er bøn-hørt, og derfor ofrer jeg daglig Hjærtens og Sinds Tak, saa arm og ringe jeg det end formaar med inderlig bøjet Sind til Gud, at den hele Flok, ingen undtagen, maa vorde ren og helliggjort tidlig eller sildig inden

dette Livs Ende og bestaa for Guds og Menneskens Søn. Ak, lad mig og bede ham behagelig; han hellige selv vore Bønner, sig til en sød Lugt!

Jeg beder og ønsker Guds Naade at være dig og dine til en blivende Velsignelse, hvortil du selv ved Bøn og Paakaldelse har at virke, og det ved dybe Sukke. Dit Ansigt og Udseende betragtet: til from Indvortes; derhos din Constitution bedømt: noget skrøbelig, og dit Legeme tabt af sin Fuldkommenhed, vel foraarsaget ved den gamle Svaghed. Men det kan efter din Alder godt komme i Stand og imidlertid være overladt til Guds Vilje og Førelse.

Til at meddele dig noget interessant her fra Stedet ved jeg ikke at begynde eller ende; dog siges dig: P. Tang er gift med en Jomfru Schouboe, en fattig men fin Dame.* Min Broderdatter Marie, den yngste, en sær brav og dygtig Kvinde, er forlovet med Poul Husted, Farver, boer i fordom Sahlggaard ved Siden af mig.** En ny Apotheker Knudsen er nys forenet med Apotheker Heibergs Enkefrue. Broder Jens mere skrøbelig og tynd i Kørper er i sin Alders 78 og kuldskaar, ellers rask og indvendig frisk. Min Søn Poul har to kønne Dreng, Jens Tang har tre Børn og venter en mere.*** Anna Munksgaards Datter Anna er paa andet Aar i Bolund hos Frich, den anden Poulina afrejste i Dag med Posten for at skrædre i Hygom Præstegaard i Vinter; den lille Christina kan godt staa Boden for hos sin Moder, og den mindste Datter begynder i Skolen. Drengen Søren, nu voksen, gaar det ret godt hos

* Købmand Peder Lauridsen Tang, 49 Aar gl., viet 4. Novbr. 1836 til Ane Ellsabeth Schouboe (25 Aar). (Ringkøbing Kirkebog).

** Ungkarl Poul Frederik Bettenhaus Husted, døbt i Ringkøbing 4. April 1811, Søn af Købmand Henrik Husted og Hustru Lise Brochdorff, viet 19. Maj 1837 til Marie Nielsine Harpøth (21 Aar). (Ringkøbing Kirkebog).

*** Jens Tang Harpøth, f. 22. November 1795, gift med Sophie Andersdatter, født i Hover Sogn 1795, Datter af Boelsmand Anders Jepsen og Hustru Christiane Christensdatter, overtog 1831 Faderens Gaard (Brogaard) ved Ringkøbing og gav samtidig Afkald paa sin fædrene og mødrene Arv, idet han fik udbetalt 960 Rdlr. rede Sølvs.

Grev Frijs paa Boller. Jeg selv er omtrent den samme, som då jeg saa dig i dit Hus. Slutning: Gud skænke dig sin Naade, Fred og Velbehag nu og altid.
En deltagende Forbeder

Søren Harpøth.

Nota: Hilses fra min Maria Busse; hun er ikke stærk, iøvrigt munter og ved meget god Næring. Hendes Datter er Confirmand hos Pastor Tang i Rind og os alle

ANNA MUNKSGAARD, f. Harpøth

kiær, især for det stille, flittige Væsen med Anlæg til Tegning, Haandgerning og Clavér. Hun skriver hjem tit for at øve sig i Tysk med Flid.

Søren Harpøth døde i Ringkøbing den 21. Aug. 1852.

Han havde i sit Ægteskab følgende 9 Børn:

1. *Anna Harpøth*, født d. 16. Maj 1788, gift med Manufakturhandleri Ring-

købing *Jens Poulsen Munksgaard*, barnefødt i Munksgaard i Borbjerg Sogn. Hun døde den 1. September 1866. Sønnen *Søren Munksgaard*, som omtales i Brevet, var født d. 1. April 1819 og døde som Prokurator i Skive. Familien sad i trykkende Kaar, saa der ikke var Raad til at holde Sønnen til Studeringen; men det gode Sammenhold i Slægten kom her til Hjælp.

1834 skrev Svigersønnen J. P. Frich saaledes til Søren Harpøth: „Søren Munksgaard skal til Studeringerne, det har stedse været mit Ønske, men Spørgsmaalet er her, hvorledes det lader sig gøre med Hensyn til de dermed forbundne Omkostninger. Man kan ej regne

ringere end 200 Rdlr. årlig til Kost, Logi, Klæder, Bøger og Undervisning. Med Glæde vil jeg bidrage, hvad jeg formaar, en Fjerdepart af den årlige Bekostning vil jeg udrede, De [Søren Harpøth] udreder $\frac{1}{4}$, Farbroder Jens $\frac{1}{4}$ og Faderen samt Søren Tang $\frac{1}{4}$. Her har vi nu alt paa Papiret, lad os med frejdigt Mod i Tillid til Guds Forsyn straks lægge Haand paa Værket og slutte dette Aar [1834] med det faste Forsæt: at holde Søren Munksgaard frem, for at han kan blive i Tiden med Guds naadige Bistand et for Samfundet nyttigt og brugtbart Menneske og mulig en tro Arbejder i Guds Vingård til Glæde for hver den, som efter Evne har medvirket dertil."

MAREN MARIE BUSSE, f. Harpøth

Dette gode Ønske gik i Opfyldelse, thi Søren Munksgaard har efter sin Død faaet det Vidnesbyrd: Han var en god Mand, han har hjulpet mange Mennesker og gjort meget godt.

2. *Maren Marie Harpøth*, født den 16. Oktober 1789, gift den 24. Juni 1820 med Sadelmager i Ringkøbing *Johan August Busse*, død den 8. Maj 1849. Deres Datter *Ane Margrethe*, f. den 10. September 1821, ægtede den 30. Oktober 1846 Cand. theol. *Nicolai Ernst Fenger* af Bilring i Brejning Søgn. Hun blev Moder til to Sønner *August* og *Johannes Fenger*.

3. *Peder Harpøth*, født den 27. September 1790, død den 23. April 1829 i enlig Stand.

4. *Poul Nicolai Harpøth*, født den 31. Oktober 1791, død den 8. November s. A.

5. *Poul Nicolai Harpøth*, f. den 2. December 1792, kom i sin Ungdom til Christiansfeld, hvor han gjorde Tjeneste ved Postvæsenet. 1832 ægtede han *Sidsel Johanne Ladekjær*, født i Skjern den 23. Juli 1808, Datter af Gaardmand Jens Mikkelsen Ladekjær og Hustru Else Christensdatter. Hun var ligeledes opdragen i Chri-

POUL NICOLAI HARPØTH OG HUSTRU

stiansfeld og var Medlem af Brødremenigheden. Efter at have boet 22 Aar i Christiansfeld kom Poul Nicolai Harpøth til Ringkøbing, hvor han overtog Faderens Gaard i Østergade. Her drev han Spækhøkerhandel i nogle Aar under knappe Kaar. Han meddeler i et Brev til sin Fader, at han har sat al sin Ejendom til paa den forfaldne Gaard, som hans Kone havde grædt over at skulle flytte ind i, og han følte sig forurettet ved Arvens Deling mellem ham og de andre Søskende. Ved Jens Harpøths Død arvede han saa meget, at han kunde anlægge et Bageri, der gav Familien et godt Udkomme.

Han havde to Sønner: *Jens Peter Harpøth*, født den 22. Oktober 1833, Sparekassedirektør i Ringkøbing, og *Søren Anton Harpøth*, født den 2. Marts 1836, død ugift 1855, og desuden to Døtre: *Anna Elise Harpøth*, født den 31. Oktbr. 1838, gift med Karetmager M. Ellerbek, Ringkøbing, og *Johanne Jensine Harpøth*, født den 17. Juni 1845, gift med Lærer Givskov.

6. *Søren Tang Harpøth*, født den 19. Juni 1794, kom i sin Ungdom til Studierne, blev Student 1815 og theologisk Kandidat med første Karakter 1821. I 4 Aar var han Adjunkt i Horsens. 1822 ægtede han *Kirstine Christensen*, hvis Fader Erik Christensen var Hospitalsforstander og Byskriver i Slagelse. 1825 blev Søren Tang Harpøth Sognepræst i Falslev, og 5 Aar senere blev han Præst i Hygum-Hou. 1838 kaldedes han til Randlev-Bjergager, hvor han virkede, indtil han 1850 søgte sin Afsked. Han var blind i flere Aar og døde den 26. Marts 1873.

SØREN ERIK HARPØTH

Hans Børn var: *Anne Marie Harpøth*, f. 18. August 1823, *Søren Erik Harpøth*, f. 11. December 1825, faldt i Slaget ved Isted den 25. Juli 1850, *Christen Harpøth*, f. 23. December 1828, blev Læge i Snertinge, ægtede *Marie Henriette Watt*, Datter af Prop. William Watt til Holmstrupgaard ved Skanderborg, døde 14. Novbr. 1906, *Marie Harpøth*, f. 5. Marts 1831, død 9. August 1903, *Hanne Jensine Pedrea Harpøth*, f. 6. Januar 1838.

Lægen Christen Harpøth i Snertinge har følgende efterlevende Børn:

1) *Anna Eleonora Harpøth*, født den 26. August 1861, gift med William Charles Schrøder. 2) *Harald Tang Harpøth*, født den 1. Januar 1866, Arkitekt. 3) *Ellen Margrethe Harpøth*, født den 6. Februar 1867, gift med Einar Tullinius. 4) *Ivar Tang Harpøth*, født den 21. Juli 1870, gift med Astrid Helga Nygaard, Sygehuslæge i Holbæk. 5) *William Tang Harpøth*, født den 8. Febr. 1871, gift med Ellen Petersen, juridisk Direktør paa Frederiksberg. 6) *Harriet Harpøth*, født den 9. April 1877.

7. *Jens Tang Harpøth*, født den 22. November 1795, ejede Gaarden Brogaard ved Ringkøbing, døde 1. Oktober 1858. Han var gift med *Sophie Andersdatter*, der døde 7. Februar 1858.

De havde følgende 3 Børn: *Peter Harpøth*, født den 30. Juli 1833, død den 6. Novbr. 1886, gift med *Karen Iversdatter Bollerup*, født den 10. April 1825, død den 18. April 1902, *Anna Harpøth*, født den 25. April 1831, død den 15. Marts 1910, gift med Gaardmand *Carl Bollerup*, Rindum, død den 6. April 1895, *Christiane Harpøth*, født den 13. April 1832, død 1840.

Peder Harpøth har følgende efterlevende Børn:

1) *Jens Tang Harpøth*, født 1. August 1858, Kontorist i Vest- og sønderjydske Kreditforening, gift med Karen Meldgaard Jensen. Datterdatter af den kendte Stænderdeputerede Ole Kirk. Deres Børn er: Aage Harpøth, født 17. Juni 1890, Karen Harpøth, født den 9. Maj 1894 og Aksel Harpøth, født den 29. November 1897. 2) *Iver Harpøth*, født den 15. Februar 1862, gift med Oline Sand, Ejer af Fødegaarden. 3) *Sophie Harpøth*, født den 12. Maj 1865, gift med Kommunalærer, Viceinspektør J. Thygesen Holm, Kbhv.

8. *Laurits Harpøth*, født den 28. September 1797, død den 22. Februar 1798.

9. *Johanne Marie Harpøth*, født den 25. Februar 1801, gift med Cand. jur. *Johan Peter Frich* (se Noten S. 43).